

Genç Satranç Oyuncularının Kişilik Profilleri*

- Özet Çeviri -

Melike Korkmaz ve Burcu İnan

ODTÜ, Psikoloji Bölümü

melik_e86@yahoo.com, martiburcu@gmail.com

Özet Çeviri

Satranç oyunu, daha önce birçok psikolojik araştırmaya konu olmuştur fakat bu araştırmaların katılımcıları genellikle yetişkinler olarak belirlenmiştir. Bu makale, satrançla ilgilenen çocukların kişilik özelliklerini araştıran öncü bir araştırma hakkındadır. Makale, önemli teşkil eden bir konuya farklı bir açıdan yaklaşması bakımından yazarların da izni alınarak Türkçeye özet olarak tercüme edilmiştir.

Özet

Satranç, psikolojik araştırmalarda göze çarpan bir oyun olmasına rağmen, satranç oynayan insanlar, özellikle de satranç hobi edinen çocuklar, hakkında çok az bilgiye sahibiz. Bu çalışma, satranç oynayan 219 çocuğun ve onların satranç oynamayan 50 yaşınının Büyük Beşli modeli (BFQ-C; Barbaranelli, Caprara, Rabasca ve Pastorelli, 2003) ile ölçülmüş kişilik profillerini sunmaktadır. Akıl/açıklık ve Enerji/dışadönüklük puanları yüksek olan çocukların satranç oynaması daha muhtemelken satrancın, Uyumluluk puanı yüksek olan çocukları çekme olasılığı en azdır. Uyumluluk puanı yüksek olan erkek çocukların satranç oynama olasılığı bu puanı düşük olan erkek çocuklara oranla daha azdır. Büyük Beşli etmenlerinden hiçbiri kişinin bildirdiği beceri düzeyiyle ilgili olmadığı halde, 25 seçkin oyuncunun oluşturduğu alt-örneklem grubunun Akıl/açıklık puanları daha az iyi satranç oyuncusu olan yaşlılarından önemli şekilde fazlaydı.

Giriş

Satranç oyunu psikolojik araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır. Hatta satrancın bilişsel psikolojide, Drosophila'nın genetik biliminde oynadığı gibi bir rol oynadığı iddia edilmektedir. (Simon ve Chase, 1973). Satrancın psikolojideki göze çarpan yeri düşünüldüğünde, bu etkinliği yapan insanların kişilikleri hakkında çok az bilgiye sahip olmamız şaşırtıcıdır. Daha şaşırtıcı olanı ise satranç hobi edinen çocukların kişilik özellikleri hakkında neredeyse hiçbir şey bilmeyişimizdir. Bu araştırmayla, satranç oynayan ve oynamayan çocukların kişilik profillerini Büyük Beşli modeliyle ölçüp bildirerek bu açığı kapatmaya çalışmaktayız. Ayrıca kişilik özelliklerinin kız ve erkek çocukların satranca farklı ilgileri ve satranç becerileri üzerine etkisini de araştırmaktayız.

Bir satranç oyununun birkaç saat alması olağandışı değildir. Bu süre içerisinde iki oyuncu yalnızdır, bilgileri ve irade güçleriyle birbirlerine karşı savaşırlar. Bu durumda Kelly'nin (1985) Myers-Briggs Tip Göstergesi'ni kullanarak satranç oyuncularının genel nüfusa göre daha fazla içedönük ve sezgisel olduklarını bulması şaşırtıcı değildir. Ayrıca, iyi oyuncular daha az iyi oyunculardan daha fazla sezgisel olma da eğilimlidirler.

Satranç, kişinin kendi planlarına odaklanmasının yanı sıra karşı tarafın niyetlerini de hesaba katması gereken bir oyundur. Ayrıca satranç, sadece küçük bir hatanın önceki uzun saatlerdeki çabayı harap edebildiği bir oyundur. Bu yüzden oyuncular, oynamayanlara göre daha şüpheli ve düzenli olmalıdırlar. Bu, Avni,

Kipper ve Fox'un (1987) gösterdiğinin aynısıdır -satranç oyuncuları Minnesota Çoklu Kişilik Envanteri'nde düzenlilik ve göreneklere uymayan düşünce ölçeklerinde satranç oynamayanlardan daha fazla puan almışlardır. Ek olarak, oynanan oyun sayısı ile ölçülerek daha rekabetçi olduğu bulunan oyuncuların satranç oynamayanlara göre daha şüpheli oldukları bulunmuştur.

Satrancın rekabetçi yönü araştırmacıların dikkatinden kaçmamıştır. Mazur, Booth ve Dabbs (1992), çoğunlukla saldırganlıkla ilgili olan erkeklik hormonunun (Mazur ve Booth, 1998) kazananlarda kaybedenlerden daha fazla olduğunu ve bazı oyunculara oyundan hemen önce arttığını bulmuşlardır. Benzer olarak Joireman, Fick ve Anderson (2002), heyecan arayışının satrancı denemiş ve hiç satranç oynamamış üniversite öğrencilerini birbirinden ayırdığını ve oynama sıklığını yordadığını bulmuşlardır.

Satranç oynayan erkek sayısının kadınlardan daha fazla olması muhtemelen kişilik etmenlerine bağlı olan yaygın bir gözlemdir. Uluslararası Satranç Federasyonu (FIDE) tarafından değerlendirilecek kadar iyi olan her kadına karşılık 14 erkek vardır. (Howard, 2005). Erkeklerin kadınlardan daha iyi satranç oynamasının olası birkaç nedeni olmasıyla beraber (Charness, 1996; Howard, 2005), neden daha fazla erkeğin satranç oynadığına çok az gerekçe bulunmuştur. Zeka, motivasyon ve egzersiz gibi etmenlerin insanların satrançta ne kadar iyi olabileceklerini etkilemesiyle birlikte, bu kişilik etmenlerinin insanların hobi tercihlerini de etkilemesi akla yatkın görünmektedir (Avni ve ark., 1987). Satranç oynayan insanlar hakkında sahip olduğumuz bu kısıtlı açıklama da yetişkin örneklerden edinilmiştir. Bu araştırmada biz satranç oynayan ve oynamayan ilkökul çocuklarının kişilik profillerini popüler Büyük Beşli (BF) modeliyle (Costa ve McCrae, 1988) araştırdık.

Enerji/dışadönüklük, Uyumluluk, Vicdanlı olma, Duygusal dengesizlik ve Akıl/açıklık özelliklerini ölçen Çocuklar için Büyük Beşli Anketini (BBA-Ç; Barbaranelli ve ark., 2003) sekiz ve on bir yaşları arasındaki ilkökul çocuklarına uyguladık. Temel amacımız satranca başlamayı düşünen çocukların kişilik özelliklerinin neler olduğunu ve kişilik etmenlerinin güçlü ve zayıf oyuncuları ayırıp ayıramayacağını ortaya çıkarmaktır. Ayrıca kişilik etmenlerinin, kız ve erkek katılım oranları arasındaki büyük farka ışık tutup tutamayacağını da görmek istedik. Yetişkinlerle yapılan önceki araştırmalara dayanarak (Avnive ark., 1987; Joireman ve ark., 2002; Kelly, 1985) satranç oynayan çocukların satranç oynamayan çocuklara göre Vicdanlı olmada daha yüksek ama Enerji/dışadönüklükte daha düşük puan alacaklarını varsaydık. Satrancın çoğu zaman zihinsel bir çaba olarak algılanmasıyla ayrıca Akıl/açıklık özelliğinin satranca başlayan ve başlamayan çocuklar arasında farklı olacağını da varsaydık. Aynı kişilik etmenlerinin güçlü ve zayıf satranç oyuncularını da ayırması beklenebilir.

Kadınlar Duygusal dengesizlik ve Uyumluluk özelliklerinden yüksek puan aldıkları için (Costa, Terracciano ve McCrae, 2001; Goodwin ve Gotlib, 2004; Rubinstein, 2005) iki etmen daha önce satranç becerisiyle ilgili olarak gösterilmemiştir, bu etmenlerin satranç becerisindeki cinsiyet farklılıklarıyla nasıl ilgili olduğunu gösteren belirgin tahminlere ulaşmak zordur. Öte yandan satrancın, Uyumluluk özelliğinde daha yüksek olan çocukları daha az sarabileceği rekabetçi bir yönü de vardır (Mazur ve ark., 1992) ve Uyumluluk, satranca hobi olarak başlayan kız ve erkeklerin sayılarındaki farklılığa da ipucu oluşturabilir.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmaya Britanya Oxfordshire'daki dört okuldan ilkokul çağındaki 269 çocuk (*Ort.* = 10.1, *S* = 1.2) katılmıştır. Katılımcıların üçte ikisi erkektir; sekiz yaşında 45, dokuz yaşında 61, on yaşında 70 ve on bir yaşında 93 katılımcı vardır. Tüm okullarda haftada en az bir defa satranç klübü toplantıları yapılmaktadır ve tüm okullar aktif olarak bölgesel ilkokul yarışmalarına katılmaktadır. Tüm çocuklar, satranç faaliyetlerinde yer alma şansına sahiptir.

Veri Toplama Araçları ve İşlem

Çocuklar İçin Büyük Beşli Anketi (Barbaranelli ve ark., 2003) uygulanmıştır. Ankette, Dışadönüklük/enerji (aktivite, heves, girişkenlik ve özgüven), Uyumluluk (diğerlerine ve onların ihtiyaçlarına karşı duyarlılık), Vicdanlı olma (güvenilirlik, düzenlilik, kesinlik ve sorumlulukları yerine getirme), Duygusal dengesizlik (endişe hissi, depresyon, hoşnutsuzluk ve öfke), Akıl/açıklık (okul alanında akıl, kültürel ilgilerin genişliği, düş gücü, yaratıcılık ve diğer insanlara olan ilgi) kişilik özelliklerini ölçmesi beklenen 65 madde bulunmaktadır. Her bir faktör 13 maddeyle ölçülmektedir. BBA-Ç kullanılmadan önce Britanya İngilizcesine uygun olması için ilkokul öğretmenlerinin yardımıyla düzenlenmiştir. Ankette kullanılan kelimeleri örneklemimizdeki en küçük çocuğun dahi anlayabileceğinden emin olmak amacıyla anket, bir grup 3. ve 4. sınıf ilkokul öğrencileri (8 ve 9 yaş) üzerinde bireysel olarak uygulanmıştır. Küçük çocuklara örneklemimizde yer verebilmek için yapılan diğer değişiklik, alışılmış 5 puanlık ölçek yerine 3 puanlık Likert tipi bir ölçeğin (1 = hemen hemen hiçbir zaman, 2 = bazen ve 3 = hemen hemen her zaman) kullanılmasıdır. Alt ölçek puanları, her ölçekteki maddelerden alınan puanların toplanmasıyla elde

edilmiştir (en yüksek puan 39). Anketin başında, BBA-Ç' ye ek olarak, satranç oyunuyla ilgili iki soru sorulmuştur. İlk soru, çocuğun nasıl satranç oynandığını (kuralları bilmek) bilip bilmediğini sorarken ikinci soru, çocuğun yaşitlarına kıyasla satrançta ne kadar iyi olduğunu sormaktadır. İlk soru evet ve hayır ile yanıtlanabilirken ikinci soruda Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır: 1'den (çok kötü) 5'e (çok iyi) kadar. Satranç oynamayan çocuklar beceri düzeyleri hakkındaki 2. soruyu yanıtlamamışlar ve bu soruda uygulanan analize dahil edilmemişlerdir.

Sonuçlar

Oblimin rotasyonu kullanılarak yapılan temel bileşenler analizi, BBA-Ç kullanan önceki çalışmalarda uygulanan aynı yöntem (Barbaranelli ve ark., 2003; Muris ve ark., 2005), özdeğeri 1'den büyük olan 20 faktör ortaya çıkarmıştır (9.25, 3.78, 3.12, 2.46, 2.06, 1.77, 1.63, 1.54, ve böyle diğerleri). Biz, toplam varyansın % 32'sini açıklayan beş faktör belirledik. Uyumluluk, Vicdanlı olma, ve Duygusal dengesizlik faktörleri önceden teorik olarak tanımlanan maddelerin neredeyse hepsinin açıkça bir faktöre yüklendiği yapıya sahiptir (Yüklenen maddeler yazarlara yazılarak elde edilebilir). Aynı durum, maddelerin yalnızca büyük çoğunluğunun teorik faktörlere yüklendiği Enerji/dışadönüklük ve Akıl/açıklık faktörleri için söylenemez. Enerji/dışadönüklük faktörüne yüklenen ve yüklenmeyen maddeleri sınıflandırmak zor iken, Akıl/açıklık faktöründe, açıklık bileşeninin ikna edici bir şekilde yüklenmediği görülmüştür. Öte yandan, akıl bileşeni beklenen sonuçları göstermiştir. Sonuç olarak, oluşturulan beş ölçeğin Cronbach alfa değeriyle ölçülen iç tutarlılığı, Uyumluluk, Duygusal dengesizlik ve Vicdanlı olma faktörleri için en yüksek (sırasıyla, .81, .79, ve .78), Enerji/dışadönüklük ve Akıl/açıklık faktörleri için ise en düşüktür (sırasıyla, .68 ve .72).

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler İç Korelasyonlar ve Satranç Oynayan Çocuklar (Oynayanlar; n = 219) ile Oynamayanların (Oynamayanlar; n = 50) Profilleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Oynayanlar Ort. (S)	Oynamayanlar Ort. (S)
1. Cinsiyet (2 = K)	-	-.01	.03	.25**	.07	.16**	-.08	-.11	-.24**	% 26 K	% 54 K
2. Yaş		-	.10	-.10	-.09	.04	.01	.19**	.19*	10.2 (1.2)*	9.6 (1.3)
3. Enerji/dışa dönüklük			-	.34**	.27**	-.20**	.32**	.16*	.11	32.3 (3.2)*	31 (3)
4. Uyumluluk				-	.62**	-.29**	.38**	-.15*	.05	30.5 (4.3)*	32.1 (3.8)
5. Vicdanlı olma					-	-.34**	.45**	-.05	.02	28.7 (4.3)	29.2 (4.4)
6. Duygusal dengesizlik						-	-.17**	-.09	.00	24.5 (4.4)	25.5 (5)
7. Akıl/açıklık							-	.19**	.05	31 (3.3)**	29.2 (3.9)
8. Satranç oynama (evet/hayır)								-	-	-	-
9. Satranç becerisi (1-5)									-	-	-
	Ort. =	1.32	10.10	32.06	30.78	28.81	24.68	30.64	%81 (e)	2.76	
	S =	0.47	1.20	3.19	4.22	4.28	4.50	3.47	-	1.53	

* $P < .05$, ** $P < .01$

Bu çalışmaya katılan küçük çocukların Açıklık ve Dışadönüklük özelliklerini bütünüyle geliştirmiş olmamaları mümkün. Bu olasılığın, bizim çalışmamızda net olmayan Dışadönüklük ve Akıl faktörlerinin, beş ve yedi yaş arası çocuklarda üniversite öğrencilerinde olduğu gibi iç tutarlı olmadığını bulan Measelle ve arkadaşlarının (2005) sonuçları ışığında inanılabilirlik kazandığı görülmektedir. Tersine, Uyumluluk, Vicdanlı olma, ve Duygusal dengesizlik faktörleri, üniversite öğrencilerinde olduğu kadar çocuklarda da iç tutarlıdır. Bununla birlikte, en genç gruplardan ikisini (sekiz ve dokuz yaş) faktör analizinden çıkardığımızda dahi sonuçlar temel olarak aynı kalmıştır ve bu, sorunun maddelerin ifade edilmişinden kaynaklanabileceği anlamına gelir.

Diğer makul sebepler, cevap diziminin (1-5'den 1-3'e) sınırlandırılması ve anketi katılımcıların kültürlerine uyarlamak amacıyla maddelerde yapılan ufak değişiklikler olabilir. Ayrıca, Muris ve ark. (2005) ile kısmen Barbaranelli ve ark.'nın (2003) da gösterdiği gibi ölçeğin bu iki özelliği tatmin edici olmayan bir düzeyde almış olması mümkün olabilir. BBA-Ç, büyük beşli modelinin ölçümünde nispeten geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak görülmektedir, ancak Enerji/dışadönüklük ve Akıl/açıklık faktörleri üzerinde bazı ilave işlemlere ihtiyaç olabilir.

Çalışmada belirtilen tüm değişkenler için uygulanan tanımlayıcı istatistik ve iç korelasyon Tablo 1'de görülebilir. Tablo 1'deki son iki sütun, satranç oynayabilen (oyuncu) ve oynayamayan (oyuncu olmayan) çocukların puanlarını gösterir. Satranç oyuncuları ağırlıklı olarak erkektir, oyuncu olmayanlardan anlamlı bir şekilde daha büyüktür, Enerji/dışadönüklük ve Akıl/açıklık özelliklerinde oyuncu olmayanlardan anlamlı bir şekilde daha yüksek, Uyumluluk'ta ise daha düşük puanlara sahiptir.

Satranç oynayan çocukların kişilik özelliklerini incelemek amacıyla lojistik regresyon uyguladık. Cinsiyet ve yaşla birlikte beş kişilik faktörünün tümünü satranca olan ilginin belirleyicisi olarak kullandık. Çok sayıda anlamlı iç korelasyonla (bkz. Tablo 1) birlikte, biz bu yaklaşımla birbirinden ayrı belirleyicilerin birlikte olduklarında oyuncuları oyuncu olmayanlardan ayırt etmeye nasıl katkı sağladığını görebileceğimizi düşündük. Lojistik regresyon, birbirinden ayrı belirleyicilerin tek tek analiziyle elde edilen sonuçları doğrulamıştır. Satranç oynayan çocuklar daha çok erkektir ($B = .77$, Wald (katsayı oranının ve standart hatasının karesi alınarak elde edilmiş lojistik regresyon katsayısının anlamlılığı için test) = 4.2, $p < .05$), daha büyüktür ($B = .38$, Wald = 6.5, $p < .05$), Dışadönüklük'te ($B = .15$, Wald = 5.1, $p < .05$) ve Akıl/açıklık'ta ($B = .23$, Wald = 12.3, $p < .01$) daha yüksek, Uyumluluk'ta ($B = -.18$, Wald = 8.6, $p < .01$) ise daha düşük puanlara sahiptirler.

Tablo 1 satranca başlayan kızların oranının (% 68) erkeklerden (% 88; $X^2(1, N = 269) = 14.3$; $p < .01$) daha düşük olduğunu göstermektedir. Ek olarak, Uyumluluk, cinsiyet ve satranç oynayıp oynamamaya ilişkili tek kişilik faktördür -erkekler ve satranç oynayanlar Uyumluluk'ta kızlara ve satranç oynamayanlara kıyasla daha düşük puan almışlardır. Cinsiyet hesaba katılmadan, Uyumluluk'taki puanların bir hobi olarak satranç seçmenden etkilenip etkilenmediğini kontrol etmek amacıyla erkeklerden oluşan bir alt-örneklemi analiz ettik. Analizde sadece erkekler bulunduğu, satranç oynamaya Uyumluluk'taki puan arası ilişkinin hala anlamlı olduğu görüldü ($r_{182} = -.14$, $p < .05$). Ayrıca, satranç oynayan ($Ort. = 29.8$, $S = 4.2$) ve oynamayan ($Ort. = 31.6$, $S = 3.6$; $t_{182} = 2.1$, $p < .05$) erkeklerin Uyumluluk puanı arasında anlamlı bir fark bulundu. Bundan ötürü, Uyumluluk ve satranç oynama arasındaki ilişkinin, satranç oynamayan çocuklar arasında

Tablo 2: Seçkin Alt Grubun (n = 25), Güçsüz Oyuncuların (n = 194), ve Oynamayanların (n = 50) Kişilik Profilleri

	Seçkin Oyuncular Ort. (S)	Oyuncular Ort. (S)	Oynamayanlar Ort. (S)
Dışa dönüklük	33 (3.1)	32.2 (3.2)	31 (3)
Uyumluluk	30 (4.3)	30.5 (4.3)	32.1 (3.8)
Vicdanlı olma	29.8 (4.2)	28.6 (4.3)	29.2 (4.4)
Dengesizli	24.8 (5.1)	24.5 (4.3)	25.5 (4)
Açıklık*	32.7 (3.2)	30.8 (3.3)	29.2 (3.9)
Yaş*	11.2 (1.2)	10.1 (1.1)	9.6 (1.3)
Cinsiyet (kızlar)	% 0	% 29	% 54

* $P < .01$

Uyumluluk'taki ortalama puanı daha yüksek olan kızların daha fazla olmasının değil, Uyumluluk puanının gerçek bir sonucu olduğu görülmektedir.

Bütün etmenleri içeren regresyon analizi uyguladığımızda cinsiyet ve kişilik etmenleri, algılanan satranç becerisini önemli ölçüde yordamamıştır (bkz. Tablo 1). Örnekleme, satrançta iyi veya çok iyi olduğunu bildiren çocuklarla az iyi olduğunu bildiren çocukları kapsayacak şekilde ikiye bölmek de sonucu değiştirmemiştir -kişilik etmenlerinden hiçbirini iki grubu birbirinden ayıramamıştır.

Özellikle kendi beceri düzeyini yaşlılarıyla karşılaştırarak belirten çocuklar düşünüldüğünde, kendilerinin bildirdiği satranç becerileri yanlış bir ölçüt olabilir. Bu ihtimali kendileri için nesnel bir beceri düzeyi hesabımız olan genç seçkin oyuncuların oluştuğu alt örneklem grubumuzla araştırdık. Seçkin alt örneklemimiz, düzenli olarak satranç yarışmalarında oynayan ve bir satranç değerlendirmesi olan 25 oyuncudan oluşmaktaydı. Bir oyuncunun

satranç değerlendirmesi sadece kendi sonucunun diğer oyunculara karşılığına dayanmaktaydı ve böylece satranç becerisinin nesnel bir ölçütüydü. Seçkin alt örnekleme'deki bazı çocuklar birçok kez İngiltere'yi uluslararası yarışmalarda temsil etmek üzere seçilmişlerdi.

Tablo 2, seçkin satranç oyuncularının ve satranç oyuncularının kişilik profillerini vermektedir (satranç oynamayanların profilleri sadece eksiksiz olması için verilmiştir). İki grup arasındaki anlamlı tek farkın Akıl/açıklık kapsamında olmasına rağmen, seçkin satranç oyuncuları bütün satranç oyuncularından duygusal olarak daha dengeli, daha enerjik/dışa dönük ve daha vicdanlı olmaya eğilimlidir. Seçkin satranç oyuncuları satrançta daha az iyi olan yaşlılarına göre yeni deneyimlere anlamlı ölçüde daha açık ve daha meraklı çıktılar. Yalnızca erkek olan seçkin satranç oyuncuları ayrıca yaşça daha büyüktüler.

Kişilik etmenlerinin ve yaşın yordayıcı olarak alındığı lojistik regresyon, yaşın ($B = 1.25$, Wald = 17.9, $p < .01$) ve kısmen

Akıl/açıklığın ($B = .15$, Wald = 3.2, $p < .10$) seçkin oyunculuğun anlamlı yordayıcıları olduğunu gösterdi. Yaş kontrol edildiğinde, bu küçük ve seçkin alt örnekleme kişilik etmenlerinden hiçbirinin derecesiyle anlamlı olarak ilişkili olmadığı görüldü (en yüksek korelasyon Vicdanlı olmayla ile Uyumluluk arasındaydı ve .30 civarındaydı, Akıl/açıklık ile ise ilişki yoktu). Ayrıca seçkin oyuncuları, oyuncuları ve oynamayanları birbirinden ayıran Enerji/dışa dönüklük ve Akıl/açıklık etmenlerinin çok az güvenilir olan BFC-Q ile ölçüldüğünü kabul ediyoruz. Bu durumun bulgularımıza ve sonuçlarımıza gölge düşürmesine rağmen (bkz. Tartışma), Enerji/dışa dönüklük ve Akıl/açıklık ölçeklerinin sonuç puanları için sadece güvenilir maddeleri aldığımızda da sonuçlarımız değişmemiştir.

Tartışma

Satranca başlama ihtimali olan çocukların kişiliklerine ilk kez bu çalışma göz atmıştır. Diğerlerine karşı daha az hassas, tartışmaya daha çok eğilimli, çatışmalardan daha az kaçınan (Uyumluluk), daha enerjik (Enerji/dışadönüklük), ve yeni deneyimlere daha açık (Akıl/açıklık) olan çocuklara satranç oyunu daha cazip gelmektedir. Satrancın rekabetçi ve agresif yönünü (örneğin, Mazur ve ark., 1992) düşünürsek, Uyumluluk'ta düşük puan alan çocukların satranca başlama olasılığının daha yüksek olduğu yönündeki bulgu mantıklı görünür. Satranç her iki tarafın da birbirini yenmeye çalıştığı sürekli mücadelenin oyunudur. Bu agresif öge, katılım oranlarındaki cinsiyet farklılığının sebeplerinden biri olabilir. Satrancın rekabetçi ögesi, başlangıçta bile erkeklere, kızlara kıyasla daha cazip geliyor olabilir.

Örneğin bizim çalışmamızda erkekler, Uyumluluk'ta kızlardan daha az puan aldı. Uyumluluk'taki cinsiyet farklılıkları

hakkındaki aynı bulgu, yetişkin örneklerinde de elde edilmiştir (Costa ve ark., 2001; Goodwin ve Gotlib, 2004; Rubinstein, 2005). Satranç oynamayan çocuklar arasında daha yüksek Uyumluluk puanlarının bulunması, Uyumluluk'un erkekler arasında bile satrancı seçme-deki rolünün göstergesidir. Uyumluluk, gerçekten de neden kızlardan çok erkeklerin hobi olarak satranca başladıklarını açıklamada yeterli olabilir.

Benzer şekilde, bir diğer tahmin edilen sonuç, zihinsel aktivitelere eğilimli, genellikle meraklı ve yeni deneyimlere açık olan çocukların satrancı ilginç bulma olasılığının daha yüksek olmasıdır. Satranç, kişinin engellerin üstesinden fiziksel değil zihinsel gücüyle gelmesi gerektiği bir aktivitedir. Bununla birlikte, yeni deneyimlere daha açık olan çocukların yeni deneyimlere daha az açık ve daha az entelektüel olan yaşlılarına oranla farklı aktiviteleri denemeleri daha olasıdır. Biraz daha şaşırtıcı olan sonuç, daha enerjik ve dışadönük olan çocukların daha fazla satranç oynadığıdır. Bu, yetişkin satranç oyuncularının genel popülasyona göre daha içedönük olduğu bulgusuyla (Avni ve ark., 1987) çelişmektedir. Genellikle dışadönük ve enerjik çocukların, daha az dışadönük olan yaşlılarına kıyasla farklı aktiviteleri denemeleri daha büyük olasılıktır. Bundan ötürü, daha dışadönük çocukların daha fazla satranç oynadıklarını bulmak çok şaşırtıcı olmamalıdır. Son olarak, bu, çocukların satranç oynamaya devam edecekleri ya da satranca daha az dışadönük yaşlılarından daha fazla zaman ayracakları anlamına gelmemektedir.

İkinci set analizler bu görüşü doğrulamaktadır. Diğer tüm faktörlerle birlikte Dışadönüklük, bu çalışmadaki çocukların beceri düzeylerini ne kadar iyi algıladıklarını yordamamıştır. Bu sonuçlar, kişiliğin sadece satranç ilgisinde önemli bir rol oynadığını, satranç beceri derecesini belirlemede ise bir rol oynamadığını

gösterebilir. Öte yandan, kişilik, kendi bildirdikleri beceri düzeyini yordamazken, satranç becerisinin objektif ölçümleri uygulandığında önemli bir rol oynayabilir. Genç satranç oyuncularından oluşan seçkin bir alt-örnekleme yapılan sonraki analizler, ikincisinin olasılığına işaret eder. Sınıflama gibi satranç becerisinin objektif bir ölçümü hesaba katıldığı zaman, Akıl/açıklık özelliği seçkin, genç satranç oyuncularıyla daha zayıf oyuncuları ayırt etmiştir. Seçkin satranç oyuncuları daha meraklıdır, daha geniş entelektüel ve kültürel ilgiye sahiptir ve okulda zayıf oyuncularından daha başarılıdırlar. Akıl/açıklık, zeka ile pozitif yönde ilişkili olduğu için (Austin, Deary ve Gibson, 1997; Haris, 2004), zekanın, genç çocuklardaki satranç becerisinin önemli bir yanı olduğunu çıkarabiliriz. Bu, iyi satranç oyuncusu olan çocukların zeka testinde satrançta daha az başarılı olan yaşlılarından daha yüksek puan aldığını gösteren bir grup çalışmayla (Horgan ve Morgan, 1990; Frydman ve Lynn, 1992) uygunluk gösterir. Fakat eğer yanlış değilse, bazı yazarların yaptığı gibi (Howard, 2005; Bilalic ve McLeod, 2006) çocuklar üzerindeki bu sonuçlardan zeka veya Akıl/açıklık özelliğinin genelde satrançta önemli bir rol oynadığını tahmin etmek için erkendir. Bu durum, araştırmadan bir asır sonra yetişkin satranç oyuncularıyla yapılan tek bir çalışma dahi satranç becerisi ve zeka arasında bağlantı kurmayı başaramazsa özellikle şüpheli olacaktır (incelemek için Gobet, de Voogt ve Retschitzki, 2004). Son olarak, diğer faktörler kontrol edildiğinde Akıl/açıklık, seçkin alt-örnekleme arasında çok az tahmin edici güce sahiptir.

Zeka ve satranç hakkındaki tartışma, çalışmamızın kısıtlamalarını fark etmemizi sağladı. Seçkin genç satranç oyuncularının, satranç oynayan çocukların ve satranç oynamayanların kişilik profillerinin gerçekten farklı olduğunu gösterirken, ilgili diğer faktörleri çalışmaya

(motivasyon, zeka gibi) dahil etmedik ve birbirlerini nasıl etkilediğini inceledik. Bu, satranç oynayan ve oynamayan çocukları ayırt etmede çok önemli olmayabilir, fakat seçkin ve daha az iyi genç oyuncuları ayırt etmede önemli olabilir. Bizim düşüncemize göre, Akıl/açıklık özelliğinin, çocukların o yaşlarında neden bu kadar seçkin oyuncu olduklarını iyi açıkladığını iddia etmek yanlış olacaktır. Satranç oynamaya harcanan zaman, motivasyon ve zeka gibi diğer özelliklerin satranç becerisinde kişilikten daha direkt bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Yine de, kişilik özelliklerinin satranç gelişimindeki rolü garanti edilmiş görünmektedir. Bununla birlikte, kişilik özelliklerinin direkt bir etkiye mi yoksa motivasyon ve pratik gibi faktörlerin etkisiyle dolaylı bir etkiye mi sahip olduğu sorusu yanıtlanamamıştır.

Kaynaklar

Ablow, J. C., Measelle, J. R., Kraemer, H. C., Harrington, R., Luby, J., Smider, N. ve ark. (1999). The MacArthur three-city outcome study: Evaluating multi-informant measures of young children's symptomatology. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38, 1580-1590.

Austin, E. J., Deary, I. J. ve Gibson, G. J. (1997). Relationships between ability and personality: Three hypotheses tested. *Intelligence*, 25, 49-70.

Avni, A., Kipper, D. A. ve Fox, S. (1987). Personality and leisure activities: An illustration with chess players. *Personality and Individual Differences*, 8, 715-719.

Barbaranelli, C., Caprara, G. V., Rabasca, A. ve Pastorelli, C. (2003). A questionnaire for measuring the Big Five in late childhood. *Personality and Individual Differences*, 34, 645-664.

Bilalic, M. ve McLeod, P. (2006). How intellectual is chess? - A reply to Howard. *Journal of Biosocial Science*, 38, 419-421.

Charness, N. ve Gerchak, Y. (1996). Participation rates and maximal performance: A log-linear explanation for group differences, such as Russian and male dominance in chess. *Psychological Science*, 7, 46-51.

Costa, P. T., Jr. ve McCrae, R. R. (1988). From catalog to classification: Murray's needs and the five factor model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 258-265.

Costa, P. T., Jr., Terracciano, A. ve McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 322-331.

Frydman, M. ve Lynn, R. (1992). The general intelligence and spatial abilities of gifted young Belgian players. *British Journal of Psychology*, 83, 233-235.

Gobet, F., de Voogt, A. ve Retschitzki, J. (2004). *Moves in mind - The psychology of board games*. Hove, UK: Psychology Press.

Goodwin, R. D. ve Gotlib, I. H. (2004). Gender differences in depression: The role of personality factors. *Psychiatry Research*, 126, 135-142.

Harris, J. A. (2004). Measured intelligence, achievement, openness to experience, and creativity. *Personality and Individual Differences*, 36, 913-929.

Harter, S. (1998). The development of self-representations. W. Damon, (Ed.) ve N. Eisenberg (Cilt Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (5. Baskı, 3. Cilt) içinde (553-617). New York: Wiley.

Horgan, D. E. ve Morgan, D. (1990). Chess expertise in children. *Applied Cognitive Psychology*, 4, 109-128.

Howard, R. W. (2005). Are gender differences in high achievement disappearing? A test in one intellectual domain. *Journal of Biosocial Science*, 37, 371-380.

Joireman, J. A., Fick, C. S. ve Anderson, J. W. (2002). Sensation seeking and involvement in chess. *Personality and Individual Differences*, 32, 509-515.

Kelly, E. J. (1985). The personality of chess players. *Journal of Personality Assessment*, 49, 282-284.

Marsh, H. W., Ellis, L. A. ve Craven, R. G. (2003). How do preschool children feel about themselves? Unraveling measurement and multidimensional self-concept structure. *Developmental Psychology*, 38, 376-393.

Mazur, A. ve Booth, A. (1998). Testosterone and dominance in men. *Behavioral and Brain Sciences*, 21, 353-397.

Mazur, A., Booth, A. ve Dabbs, J. M. (1992). Testosterone and chess competition. *Social Psychology Quarterly*, 55, 70-77.

Measelle, J. R., John, P. O., Ablow, C. J., Cowan, A. P. ve Cowan, P. C. (2005). Can children provide coherent, stable, and valid self-reports on the Big Five dimensions? A longitudinal study from ages 5-7. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 90-106.

Muris, P., Meesters, C. ve Diederer, R. (2005). Psychometric properties of the Big Five Questionnaire for Children (BFQ-C) in a Dutch sample of young adolescents. *Personality and Individual Differences*, 38, 1757-1769.

Rubinstein, G. (2005). The big five among male and female students of different faculties. *Personality and Individual Differences*, 38, 1495-1503.

Shiner, R. L. (1998). How shall we speak of children's personalities in middle childhood?: A preliminary taxonomy. *Psychological Bulletin*, 124, 308-332.

Simon, H. A. ve Chase, W. G. (1973). Skill in chess. *American Scientist*, 61, 393-403.

* Bilalic, M., McLeod, P. ve Gobet, F. (2007). Personality profiles of young chess players. *Personality and Individual Differences*, 42, 901-910.